

Henvendelse vedr. gadesoverproblematikken i København

Udsatterådet har drøftet gadesovernes situation i København. På baggrund af disse drøftelser, har Rådet bedt projekt Udenfor om at formulere en samlet fremstilling af problemet og forslag til nødvendige forbedringer af Københavns kommunes indsats på området. Fremstillingen vedlægges.

29. april 2021

På vegne af Udsatterådet i Københavns Kommune

Peter Juul, formand

Hjemløse gadesovere i København

Udarbejdet af projekt UDENFOR til Udsatterådet i Københavns Kommune

Ifølge den seneste nationale kortlægning var der 6.430 borgere, der befandt sig i hjemløshed i Danmark i 2019. Af dem var 732 personer (11%) registreret som det, vi i en dansk kontekst betegner 'gadesovere'.

Gadesovere er mennesker i hjemløshed, som overnatter på gaden. Selv i årets koldeste og mest regnfulde måneder færdes de udenfor i de fleste timer af døgnet og lægger sig til at sove under broer, i parker og skove, på bænke, i telte, ved togstationer, i trappeopgange, foran butiksvinduer, i parkeringskældre etc. Nogle holder sig vågne og i bevægelse om natten på grund af kulde eller af frygt for voldelige overfald.

Gruppen har ofte flere og komplekse støttebehov, der rækker langt ud over hjemløsheden selv. Mange kæmper med sindslidelser (som depression, angst, PTSD, selvmordstanker og svær skizofreni), sociale problemer samt fysiske lidelser (fra fod- og bensår til leversvigt og alvorlige hjerteproblemer). Flere har desuden et livsfarligt brug af stoffer, medicin og/eller alkohol.

De hjemløse gadesovere har svært ved at befinde sig i de sociale, fysiske og institutionelle rammer, der gør sig gældende på eksisterende botilbud efter Serviceloven §110 (herberger, forsorgshjem og natcafeer). I stedet lever de under ekstremt uværdige vilkår på gaden, hvor de har ringe forudsætninger for at tage vare på sig selv og deres helbred.

Psykisk sygdom, gentagende systemsvigt samt traumer helt tilbage fra opvæksten er medvirkende faktorer til, at en stor del af gadesoverne fremstår kontaktafvisende i deres adfærd og sjældent selv opsøger hjælp. Mange lever derfor en isoleret og slemt forpint tilværelse uden at få den støtte og behandling, som de har behov for og ret til i de etablerede offentlige hjælpesystemer. En betydelig del af gadesoverne er hjemløse i flere år.

Antallet af gadesovere i Danmark har været stigende de sidste ti år. Næsten halvdelen af dem befinder sig i Region Hovedstaden og primært i København. Foruden tidlige og forebyggende sociale indsatser, der skal forhindre at mennesker udstødes til et liv på gaden i første omgang (eller igen), er der i Københavns Kommune behov for opsøgende og skadesreducerende arbejde på gadeplan, og for helhedsorienterede og individuelt tilrettelagte indsatser, der imødekommer særlige støttebehov hos gadesoverne og som har til formål at hjælpe dem ud af hjemløshed.

En opsøgende, relationsskabende og håndholdt indsats på gadeplan er afgørende for at nå særligt sårbare gadesovere i København.

projekt UDENFORs indgående kendskab til målgruppen peger på, at det er vigtigt at prioritere den opsøgende gadeplansindsats og det udgående relationsarbejde, dels for at kunne identificere de gadesovere, der lever alene og isoleret i samfundet, dels for at blive i stand til at hjælpe gruppen, som ofte har mistet al tillid til myndighederne. Begge komponenter, det opsøgende og det relationsopbyggende arbejde, er tidskrævende, indebærer skæve arbejdstider og fordrer en hvis fleksibilitet for at være succesfulde. Gadesoverne har desuden behov for individualiserede indsatser, der bygges op omkring deres konkrete situation, deres behov og ønsker for tilværelsen og ikke mindst deres ressourcer.

Københavns Kommune bør styrke dialog og samarbejde mellem kommunale, regionale og statslige sundhedsaktører for at sikre hjemløse borgere gode og helhedsorienterede sundhedstilbud.

Gadesoverne kæmper med psykisk sygdom, kroniske lidelser og kroppe præget af et strabadserende gadeliv samt et farligt forbrug af stoffer og alkohol. Det danske velfærdssystem har svært ved at tilbyde en god sundhedspleje, idet bl.a. 'silotækning' og manglende viden om udsatte borgere i de enkelte sundhedstilbud resulterer i fragmenterede indsatser, korte og gentagende indlæggelsesforløb samt utilstrækkelig behandling. Desuden bliver hjemløse gadesovere ofte udskrevet til gaden, hvor de ikke har mulighed for god restitution. Disse forhold medvirker til at forværre gadesovernes generelle helbredstilstand og dermed til at fastholde dem i hjemløshed.

Københavns Kommune bør målrette boligrettede indsatser baseret på 'housing first' til alle borgere i hjemløshed - også gadesovere med svære og komplekse problematikker.

projekt UDENFORs erfaring med hjemløse gadesovere i København viser, at tilgængelige, midlertidige hjemløseboformer såsom herberger

og natcafeer ikke virker efter hensigten i forhold til denne gruppe. Målgruppen har svært ved at opholde sig på disse steder, som bl.a. opleves som kaotiske, rigide og utrygge, hvorfor de vælger gaden, hvilket er et negativt valg. Gadesoverne bør i stedet hjælpes direkte fra gaden til egen bolig eller i et permanent botilbud med massiv, social støtte, der skal bakke op om og hjælpe til i processen samt den nye tilværelse indendørs.

Hjemløse migranter uden fast ophold skal have gratis adgang til lægehjælp, behandling på sygehus samt alkohol- og stofbehandling, ligesom de skal kunne opsøge et overnatningstilbud og modtage rådgivning uden at frygte udvisning.

I kortlægningen fra 2019 anslås det, at der udover de 6.430 hjemløse borgere er 519 hjemløse migranter uden fast ophold i Danmark, og at langt de fleste opholder sig i København.

Hjemløse migranter uden fast ophold, der overnatter på gaden, har ligesom de danske gadesovere ofte komplekse støttebehov, men efter dansk lovgivning har de begrænsede muligheder for at få hjælp. Flere går derfor i lang tid med kroniske smerter, alvorlige psykiske lidelser og u- eller fejlbehandlet sygdom, fordi de ikke kan blive udredt eller systematisk behandlet. Det er forhold, som er med til at fastlåse gruppen i en uværdig situation på gaden i København. projekt UDENFOR har 10 års erfaring med udenlandske gadesovere i København, og erfaringerne peger på, at den eneste måde at få migranterne ud af hjemløshed er ved at give dem den hjælp, som de har behov for – ikke gennem skræmme-kampagner og straf.

Byens drift må til alle tider varetages med omtanke for de mennesker, der er afhængige af offentlige faciliteter.

Hjemløse gadesovere er ofte afhængige af offentlige rum og faciliteter såsom kirker, biblioteker, stationsbygninger, toiletter, vandposter mm. Det er opholdssteder, som imødekommer praktiske og helt fundamentale menneskelige behov, da de sikrer læ, hvile og tryghed samt adgang til rent drikkevand, håndvask og et toilet. Det er også steder, som gadesovere opsøger for at oplade telefonen, smide overtøjet for en stund og få en pause fra et ellers kaotisk liv. Begrænsede åbningstider, nedlukninger og brugerbetaling på disse faciliteter kan således få stor betydning for gadesoverne og er medvirkende til yderligere udstødelse i samfundet, såfremt de ikke ledsages af tilstrækkelige og gratis alternativer.

Københavns Kommune skal være en inkluderende forgangsby, som er fri for dark design, og hvor myndigheder forbindes med hjælp frem for mistro og frygt.

I takt med at antallet af mennesker i gadehjemløshed har været stigende, er forholdene for hjemløse borgere på gaden i København blevet alvorligt forringet. Når det er koldt, kan det være livsvigtigt at lægge sig i varmen fra en rist, i en tør parkeringskælder eller på en bænk hævet fra den kolde, fugtige jord. Det kan også opleves mere trygt, og desuden mindske risikoen for overfald, at sove flere på samme sted, ligesom det at overnatte på offentlige og oplyste steder betyder, at der er andre mennesker, der kan træde til, hvis noget går galt. Fjendtligt design af byrum og byrumsinventar (*dark design*) såsom hævede varmeriste, høj musik i parkeringskældre og armlæn på bænke samt vedtagelse af loven om 'utryghedsskabende' lejre og udvidet zoneforbud hhv. besværliggør og kriminaliserer disse overlevelsesstrategier for gadesovere. Som resultat heraf bliver gadesoverne mere stressede, angste og mangler søvn. projekt UDENFOR erfarer desuden, at gadesovere i højere grad end tidligere lægger sig til at sove alene og i mere afsides områder af frygt for at blive set, fjernet eller straffet af myndighederne.